וְמַטְמֵא לָהּ כשמתה אף אם הוא כהן. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, באותם ימים חֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה חֲלִיצָה וְיִבּוּם וְהרי היא מגורשת סמוך למיתתו בגט שניתן לה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כשאמר הרי זה גיטך 'מעת שאני בעולם', כוונתו לגרשה בשעת הנתינה שהיא שעה שהוא בעולם, וכיון שתלה הגט בתנאי שימות מחולי זה, לכך אם בא עליה אחר באותם הימים, דין בְּעִילָתָהּ תְּלוּיָה ועומדת, אם מת הבעל מאותו חולי, נמצא שהיתה גרושה בשעה שבא עליה, ופטור מן הקרבן. ואם לא מת מאותו חולי, הרי שהיתה אשת איש באותם הימים, והבא עליה חייב חטאת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר שכוונתו 'מעת שאני בעולם' שתהא מגורשת סמוך למיתתו, אך כיון שמזמן נתינת הגט אנו מסופקים על כל שעה ושעה שמא זו שעתו האחרונה בעולם והרי זה זמן הסמוך למיתה, לכך בְּעִילָתָהּ על ידי אחר באותם הימים הוא סָפֵק ביאת אשת איש, ואם מת הבעל, מביא הבועל אשם תלוי, ואם לא מת הבעל, הבא עליה חייב חטאת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים – ספק מגורשת אף הם כדעת רבי יוסי, שְׁמְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת – ספק מגורשת והבא עליה חייב אשם תלוי, וּבִלְבָד שֶׁיָּמוּת – רק אם מת הבעל מחולי זה מתחייב הבא עליה באשם תלוי. אך אם לא מת מחולי זה, הרי הבועל חייב חטאת.

מבררת הגמרא, מַאי אִיכָּא בֵּין רַבִּי מֵאִיר האומר בעילתה תלויה לְרַבִּי יוֹסֵי האומר בעילתה ספק, שהרי לדעת שניהם בשעת הבעילה היה ספק אם מגורשת היא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, חיוב אָשָׁם תָּלוּי אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, לְרַבִּי מֵאִיר כשמת הבעל הוברר שהיתה גרושה משעת נתינת הגט, לכך לֹא מַייתֵי – לא מביא הבועל אָשָׁם תָּלוּי אלא פטור לגמרי, שהרי בשעה שבא עליה גרושה היא. וּלְרַבִּי יוֹסֵי מיתת הבעל לא מבררת שבשעת הביאה היתה גרושה, כיון שעדיין אנו מסופקים אם שעה זו היתה סמוך למיתתו, ולכך מַייתֵי – מביא הבועל אָשָׁם תָּלוּי.

שנינו בברייתא, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. שואלת הגמרא, חֲכָמִים הֵיינוּ רַבִּי יוֹסֵי, שהרי לדעת שניהם אם מת הבעל הרי הבועל חייב באשם תלוי. משיבה הגמרא, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ – חלוקים הם לענין דינו דִּרְבִּי זֵירָא. דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבָּה בַּר בַּר יִרְמְיָה אָמַר שְׁמוּאֵל, כָּל מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים לשון של מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת, בַּעֲלָהּ חַייָב בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ. ולכך חכמים קבעו את דינה בלשון 'מגורשת ואינה מגורשת' לומר שאף באשה זו בעלה חייב במזונותיה. ורבי יוסי שאף הוא סובר את דינו של רבי זירא, מטעם זה אינו קורא אותה 'מגורשת ואינה מגורשת', לפי שסבור שאין לה מזונות באותו הזמן:

משנה

אמר לאשתו חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז, חֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת, וְתִתֵּן לו את המאתים זוז שהתנה עמה. ואם אמר, הרי זה גיטך עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי סכום מסוים מיכָּן – מעכשיו וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, הרי שאִם נָתְנָה לוֹ סך זה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יום, מְגוֹרֶשֶׁת. וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מַעֲשֶׂה בְּצִיפֹּרִין [–שם מקום] בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי אִיצְטְלִיתִי – בגד מסוים, וְאָבְדָה אִיצְטְלִיתוֹ, וְאָמְרוּ חֲכָמִים יכולה היא לקיים את התנאי על ידי שתִּתֵּן לוֹ אֶת דָּמֶיהָ – את השווי של אותו הבגד:

גמרא

שנינו במשנה, הרי זו מגורשת ותתן. מבררת הגמרא, מַאי 'וְתִתֵּן'. רַב הוּנָא אָמַר, שכוונת המשנה שמגורשת מיד בשעת קבלת הגט וְהִיא תִּתֵּן אחר כך את המאתים זוז כדי לקיים את התנאי, משום שכל אמירת 'על מנת' משמעותה שיחול הדבר מעכשיו על מנת שיתקיים התנאי אחר כך. וְרַב יְהוּדָה אָמַר, שאין הגירושין חלים אלא לְכְשֶׁתִּתֵּן את המעות. מבררת הגמרא, כיון שלדעת כולם ודאי שאסור לאשה זו להתקדש לאחר עד שתתן את המעות, אם כֵּן מַאי בֵּינַיְיהוּ – באיזה אופן ימצא חילוק דין בין רב הונא לרב יהודה. ומבארת, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ – חילוק הדינים ביניהם הוא באופן שֶׁנִּתְקָרַע הַגֵּט אוֹ שֶׁאָבַד לִפני שנתנה האשה את המאתים זוז. לדעת רַב הוּנָא שאָמַר וְהִיא תִּתֵּן, כיון שהגט חל מיד עם נתינתו לאשה, הרי אין כל משמעות אם אבד הגט או נקרע אחר שנתגרשה בו, ולכך אֵינָהּ צְרִיכָה חֲיָמָּנוּ גֵּט שֵׁנִי. אולם לדעת רַב יְהוּדָה שאָמַר לְכְשֶׁתִּתֵּן רק אז חל הגט, כיון שאבד הגט או נקרע קודם שנתגרשה בו, צְרִיכָה חֲיָמָּנוּ גֵּט שֵׁנִי.

בעין נידון זה מצינו בקידושין. וּתְנַן נָמֵי גַּבֵּי קִידּוּשִׁין כִּי הַאי גַּוְונָא. דְּתָנַן, הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה חֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי בפרוטה זו עַל מְנָת שֶׁאֲתַּן לָךְ עוד מָאתַיִם זוּז, חֲרֵי הִיא מְקוּדֶּשֶׁת וְיִתֵּן לה את המאתים זוז. וְאִיתְּמַר – נאמר על כך, מַאי 'וְיִתֵּן', רַב הוּנָא אָמַר, שאשה זו מקודשת מיד בשעת קבלת הפרוטה, וְהוּא יִתֵּן אחר כך את המאתים זוז שהתנה עמה להוסיף לה. וְרַב יְהוּדָה אָמַר, שאין הקידושין חלים אלא לְכְשֶׁתִּתֵּן את המאתים זוז שהתנה להוסיף לה. ומבארת הגמרא, מַאי בֵּינַיְיהוּ, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ חילוק באופן שֶׁקודם שנתן לה המקדש הראשון מאתים זוז, פָּשְׁטָה האשה את יָדָהּ וְקִיבְּלָה קִידּוּשִׁין מֵאדם אַחֵר. לדעת רַב הוּנָא שאָמַר 'וְהוּא יִתֵּן', הרי שקידושי הראשון חלו מיד בשעת נתינת הפרוטה, והתחייבותו ליתן לה מאתים זוז אינו אלא תְּנָאָה בְּעָלְמָא הוּא, ולכך אין קידושי השני חלים כלל, אלא הראשון מְקַיֵּים תְּנָאֵיהּ וְאָזֵיל שהרי כבר נתקיימו קידושיו תחילה. אולם רַב יְהוּדָה שאָמַר לְכְשֶׁתִּתֵּן', רק לְכִי יָהֵיב לָהּ – כאשר נותן לה המאתים זוז הוּא דַּהֲוָוּ קִידּוּשִׁין, אך הַשְׁתָּא – קודם הנתינה לֹא הֲווּ קִידּוּשִׁין, ולכך אם קיבלה בינתים קידושין מאדם אחר, נתקדשה לו.

הגמרא מבארת מדוע הוצרכו רב הונא ורב יהודה לכפול מחלוקתם גם בגירושין וגם בקידושין. וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן רב הונא את דינו רק גַּבֵּי קִידּוּשִׁין, הֵיינוּ אומרים שרק בָּהָא – לגבי קידושין קָאָמַר רַב הוּנָא שכוונתו שיחולו הקידושין מיד בשעת נתינת הפרוטה, וְהוּא יִתֵּן אחר כך מאתים זוז, מִשּׁוּם דִּלְקָרוּבָהּ קָאָתֵי – שרוצה כבר לשאתה ולכך מתכוין הוא שיחולו הקידושין מעכשיו. אֲבָל גַּבֵּי גֵּירוּשִׁין כיון דִּלְרָחוּקָהּ קָאָתֵי – שמרחקה ממנו ומן הסתם קשה עליו הדבר ורוצה שלא יחולו הגירושין עד שתתן לו מאתים זוז כדי שיוכל לפייסנה בינתים ויתבטל הגט, אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ רב הונא לְרַב יְהוּדָה שיחול הגט רק לאחר נתינת המאתיים זוז. לכך השמיענו רב הונא אף לגבי קידושין, שחלים הקידושין מיד בתחילה.

וְאִי אַשְׁמְעִינַן רב הונא את דינו רק גַּבֵּי גֵּירוּשִׁין, היה מקום לומר שרק בָּהָא קָאָמַר רַב הוּנָא וְהִיא תִּתֵּן, כלומר שחלו הגירושין בשעת קבלת הגט אף שעדיין לא נתנה המעות, מִשּׁוּם דְּלֹא כָּסֵיף לְמֵיתְבָעָהּ – שאחר הגירושין אינו בוש לתבוע את המעות ולקיים תנאו, ועל כן אינו נצרך לעכב את חלות הגירושין עד נתינת המעות. אֲבָל גַּבֵּי קִידּוּשִׁין כיון דִּכְסֵיפָא לְמֵיתְבָעֵיהּ – שמתביישת האשה לתבעו אחר הקידושין שיתן לה את המאתים זוז, אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ רב הונא לְרַב יְהוּדָה – שאין הקידושין חלים אלא אחר נתינת המאתים זוז, לכן צריך רב הונא להשמיענו אף לגבי קידושין, שחלים הקידושין מיד בתחילה.

וְכן אִי אַשְׁמְעִינַן רב יהודה את דינו גַּבֵּי קִידּוּשִׁין, היה מקום לומר שרק בָּהָא קָאָמַר רַב יְהוּדָה שאין חלים הקידושין אלא לְכְשֶׁתִּתֵּן לה את מאתים זוז, מִשּׁוּם דִּכְסֵיפָא לְמֵיתְבָעֵיהּ – כיון שמתביישת לתבוע ממנו את המעות הללו. לכן אינה רוצה שיחולו הקידושין כל זמן שלא נתן לה המעות. אֲבָל גַּבֵּי גֵּירוּשִׁין כיון דְּלֹא כָּסֵיף לְמֵיתְבָעֵיהּ – שאחר הגירושין אין הבעל בוש לתבוע ממנה את המעות שהתנה עמה, ואינו נצרך לעכב את הגירושין עד שתתן לו את המעות, אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ רב יהודה לְרַב הוּנָא – שיחולו הגירושין עם נתינת הגט, לכך צריך רב יהודה להשמיענו שלא חלים הגירושין אלא עד נתינת המעות.

וְאִי אַשְׁמְעִינַן רב יהודה את דינו רק גַּבֵּי גֵּירוּשִׁין היה מקום לומר שרק בָּהָא קָאָמַר רַב יְהוּדָה שאין הגירושין חלים אלא לְכְשֶׁתִּתֵּן את המעות, מִשּׁוּם דִּלְרָחוּקָהּ קָאָתֵי ורוצה לעכב ריחוק זה שמא יפייסנה בינתים ויבטל הגט. אֲבָל גַּבֵּי קִידּוּשִׁין דִּלְקָרוּבָהּ קָאָתֵי ורוצה

המשך בעמוד כז

בנישואין אלו שיחולו כבר מעתה, **אִימָּא מוֹקֶה לִיהּ** רב יהודה **לְרַב חוּנָא** שחלו הקידושין מיד. לכך **צְרִיכָא** – צריך רב יהודה להשמיענו שאף הקידושין אינם חלים עד נתינת המאתים זוז.

מקשה הגמרא על שיטת רב יהודה, **מֵיתִיבִי**, שנינו בברייתא, אמר לאשתו **הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מָנַת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז, אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְרַע הַגֵּט אוֹ שֶׁנֶּאֱבַד** קודם נתינת המעות, הרי היא מְגוֹרֶשֶׁת. וְאף שמגורשת היא משעת נתינת הגט, עדיין **לְאַחַר לֹא תִּנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּתֵּן** את המעות, משום שחוששין שמא לא תתן לעולם ונמצא הגט בטל. וזה שלא כדברי רב יהודה הסובר שאין הגירושין חלים עד נתינת המעות.

קושיא נוספת: **וְעוֹד** מקשה הגמרא, **תָּנְיָא** בברייתא אחרת, אמר לאשתו **הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מָנַת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז, וּמֵת** בלא בנים, **אִם נָתְנָה** לו את המעות קודם שמת, הרי שקיימה את התנאי וגרושה היא, **וְאִינָהּ זְקוּקָה לַיָּבָם**, אולם **אִם לֹא נָתְנָה** לו את המעות ומת, כיון שלא נתקיים התנאי הרי היא אשתו בשעה שמת בלא בנים **וְזְקוּקָה לַיָּבָם** – להנשא לאחיו מדין יבום. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר**, עדיין יכולה היא לפטור עצמה מן היבום ולקיים את הגט על ידי שהיא נוֹתֶנֶת את המעות **לְאֲבִיו אוֹ לְאָחִיו אוֹ לְאֶחָד מִן הַקְּרוֹבִים**. מדייקת הגמרא, **עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי** תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל, **אֶלָּא**, **דְּמַר** – תנא קמא **סָבַר** שבהתנאתו עמה שתתן מאתים זוז, נתכוין לִי **וְלֹא לְיוֹרְשַׁי**. ולכך אין הנתינה ליורשיו מועלת, והגט בטל. **וּמַר** – רבי שמעון בן גמליאל **סָבַר**, שאינו מקפיד על הנתינה דווקא לו, אלא **לִי וַאֲפִילּוּ לְיוֹרְשַׁי**, ולכך בנתינה ליורשיו נתקיים התנאי והגט חל. **וְכוּלֵּי עָלְמָא** – אולם כולם מודים שכוונתו לגרשה משעת קבלת הגט, שהרי אם הגט חל רק בשעת נתינת המעות, אפילו אם נאמר שכוונתו היתה 'לי וליורשי', מכל מקום הרי זה גט לאחר מיתה ואינו, אלא בהכרח הגט חל מיד, ונתינת המעות **מֵיהָא תְּנָאָהּ חָוֵי** ואפשר לקיימו אף לאחר מיתה. ולכך קשה **תִּיובְתָּא דְּרַב יְהוּדָה**.

מתרצת הגמרא, **אָמַר לָךְ רַב יְהוּדָה, הָא מַנִּי רַבִּי הִיא** – ברייתות אלו שמוכח מהם שהגירושין חלים מיד כדעת רבי נאמרו, **דְּאָמַר רַב חוּנָא אָמַר רַבִּי, כָּל הָאוֹמֵר עַל מָנַת כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁיו דָּמַי** – האומר שיחול דבר 'על מנת' שיתקיים התנאי, אין אמירתו מתפרשת שלא יחול הדבר עד שיתקיים התנאי, אלא דבריו מתפרשים שיחול 'מעכשיו' על מנת שיתקיים התנאי אחר כך. **וּפְלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ** – וחולקים עליו חכמים וסוברים שאין הדבר חל אלא עם קיום התנאי. **וַאֲנָא דְּאָמְרִי כְּרַבָּנַן** – ואני רב יהודה סובר כחכמים שאין המעשה חל אלא עם קיום התנאי, ולכן אין הגט והקידושין חלים אלא לאחר נתינת המעות.

מביאה הגמרא שיטה אחרת במחלוקת רבי ורבנן. **וְאָמַר רַבִּי יְרֶמְיָה, כִּי הֵיכִי דְּבָבֶל** – כאשר הייתי בבבל, **אֲמָרִינַן** – אמרתי שם **הָא דְּאָמַר רַב חוּנָא אָמַר רַבִּי כָּל הָאוֹמֵר עַל מָנַת כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁיו דָּמַי, וּפְלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ** – חכמים חולקים עליו בדבר זה. **כִּי סְלִיקִי** - כאשר עליתי **לארץ ישראל, אַשְׁכַּחְתֵּיהּ** – מצאתיו **לְרַבִּי אַסִּי דְּיָתֵיב וְקָאָמַר מַשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** שאין מחלוקת בדבר זה, אלא **הָכֹל** – הן חכמים והן רבי **מוֹדִים כְּאוֹמֵר עַל מָנַת שהרי הוא כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁיו דָּמַי. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא** כְּאומר שיחול הדבר **מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה**, שלדעת רבנן יש כאן ספק אם כוונתו שיחול מיד בתנאי שימות, או כוונתו לחזור בו שלא יחול היום אלא לאחר מיתה, ולדעת רבי הוא ודאי תנאי וחל מעכשיו.

מביאה הגמרא ראיה כדבריו, שרק ב'מהיום ולאחר מיתה' נחלקו חכמים. וְכֵן הָתַנְיָא, האומר 'הרי זה גיטך מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָתִי', אנו מסופקים אם כוונתו לחזור בו ולא לגרשה 'מהיום' אלא 'לאחר מיתה', או שכוונתו לגרשה היום בתנאי שימות, ולכך הרי זה גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט – ספק גט, אלו דִּבְרֵי חֲכָמִים. אך רַבִּי אוֹמֵר שבאופן כָּזֶה ודאי כוונתו לגרש 'היום' בתנאי שימות, ולכך הרי זה ודאי גֵּט. ומזה שהוצרכו חכמים לחלוק על רבי רק באופן שאמר 'מהיום ולאחר מיתה', מוכח שבאומר 'על מנת' מודים חכמים לרבי שהרי זה כאומר 'מעכשיו' והגט כשר.

שואלת הגמרא, וּלְרַב יְהוּדָה דְּאָמַר שאף בְּ'עַל מְנָת' פְּלִיגִי חכמים ורבי, אם כן אַדְּמִיפְלְגִי – עד שנחלקו בברייתא בְּ'מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה', לִיפְלְגִי בְּ'עַל מְנָת' – היה לחכמים לחלוק באופן שאמר 'על מנת שאמות', ולחדש שאין זה כאומר מעכשיו, ואין גט לאחר מיתה, וכל שכן ב'מהיום ולאחר מיתה' שאף אם 'מהיום' הוא כ'מעכשיו', מכל מקום יש כאן ספק אם באמירתו 'לאחר מיתה' כוונתו לחזור בו ולגרשה אחר מיתתו, ואין גט לאחר מיתה. מיישבת הגמרא, הטעם שהעמידו את המחלוקת ב'מהיום', הוא כדי לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי שאפילו באופן זה סובר שהגט ודאי כשר. ואכן לדעת חכמים אף באומר 'על מנת' הגט פסול. שואלת הגמרא, מדוע הברייתא העמידה את המחלוקת דווקא ב'מהיום' ולהודיע כוחו של רבי, וְלִיפְלְגוּ בְּעַל מְנָת, וּלְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנָן שאף באומר 'על מנת' אין זה כמעכשיו ופסול. מיישבת הגמרא, שבין שהחידוש בדעת חכמים הוא להחמיר ולפסול גט, ואילו החידוש בדעת רבי להכשיר גט ולהתיר אשה להינשא, לכך כֹּחַ דְּהֵיתֵירָא של רבי עָדִיף לֵיהּ לתנא להשמיענו.

שנינו במשנה, הרי זה גיטך עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מעות מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם וְכוּ', אם נתנה לו מעות הללו בתוך שלשים יום, מגורשת, ואם לאו אינה מגורשת. שואלת הגמרא, פְּשִׁיטָא שכך הוא הדין שצריכה האשה לקיים את התנאי. עונה הגמרא, מַהוּ דְּתֵימָא שהקַּפְּדִיהּ בדבריו שתתן לו בתוך שלשים יום, לָאו קַפְּדָא – אין כוונתו להקפיד שלא יחול הגט אם לא תעשה כן, וְאמר כן משום שלְזָרְזֵהּ קָאָתֵי שתמהר ליתן לו את הכסף, קָא מַשְׁמַע לַן שנתכוין לתלות הגט בכך בדווקא, ואם לא נתנה המעות בתוך שלשים יום אינה מגורשת.

שנינו במשנה, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מַעֲשֶׂה בְּצִיְּדָן כוּ' באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי איצטליתי, ואבדה איצטליתו, ואמרו חכמים תתן לו את דמיה: מבררת הגמרא, כיון שאין דרך המשנה לשנות מעשה אלא לצורך ראיה כשיטה שנחלקו בה קודם לכן, אם כן מַאי תָּנָא הסובר שמועיל נתינת דמי החפץ, דְּקָתָנֵי במשנה מַעֲשֶׂה שהוא ראיה לדבריו. מבארת הגמרא, חַפּוּרֵי מִיחַפְּרָא בגירסת המשנה וְהָכִי קָתָנֵי – וכך צריך להוסיף בדברי המשנה, אִם אָמַר לָהּ הרי זה גיטך עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי אִיצְטְלִיתִי, וְאָבְדָה אִיצְטְלִיתוֹ, דעת חכמים שאִיצְטְלִיתִי דַּוְקָא קָאָמַר לָהּ, ובנתינת דמי הבגד אינה מקיימת את התנאי. ואילו רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שאף אם תִּתֵּן לוֹ אֶת דָּמֶיהָ התקיים התנאי והגט קיים. לפי שהתנה כן כדי להרוויח. ואף על ידי קבלת המעות הרי הוא מרויח. וְאָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שיש ראיה כשיטתו מִמַּעֲשֶׂה נַמִּי שהיה בְּצִיְּדָן, בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי אִצְטְלִיתִי, וְאִבְדָה אִצְטְלִיתוֹ, וְאָמְרוּ חֲכָמִים תִּתֵּן לוֹ אֶת דָּמֶיהָ ועל ידי כך מתקיים התנאי ומגורשת.

מסתפקת הגמרא, בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אַסִּי מֵרַבִּי יוֹחָנָן, אמר לאשתו חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז, וְחָזַר וְאָמַר לָהּ מְחוּלִים לָךְ המעות, מַהוּ – האם מחילה זו נחשבת בקיום התנאי ומגורשת או לא, ומוסיפה הגמרא, שתִּיבָּעֵי – יש להסתפק כן לִדעת רַבָּנָן במשנתינו, וכן תִּיבָּעֵי – יש להסתפק לִדעת רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. תִּיבָּעֵי לְרַבָּנָן, כיון שאפשר לומר שעַד כָּאן לֹא קָאָמְרִי רַבָּנָן הָתָם – במשנתינו שאינה מקיימת את התנאי על ידי נתינת מעות, אֶלָּא משום דְּלֹא אַחֲלָהּ נַפְשָׁהּ – לא מחל על הבגד עצמו, ונתינת המעות אינה נחשבת בקיום התנאי. אֲבָל הָכָא, הָא קָאָמַר לָהּ – הרי אמר לאשה מְחוּלִים לָךְ מעות אלו, ואפשר שהמחילה, כמוה כקבלת המעות. וכן יש להסתפק להיפך, אוֹ דִּלְמָא, שאֲפִילּוּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הסובר שמתקיים התנאי בנתינת דמי הבגד, לֹא קָאָמַר את דינו אֶלָּא באופן זה, כיון דְּקָא מְפַיְּסָהּ לֵיהּ האשה לבעל בְּדְמֵי הבגד, ומשום כך נחשב בקיום התנאי. אֲבָל בשמחל לה, כיון שלְגַמְרֵי אין כאן נתינה, אפשר שמודה רבי שמעון בן גמליאל שלֹא התקיים התנאי באופן זה ואין הגט כשר. פושטת הגמרא, אָמַר לֵיהּ רבי יוחנן שאין המחילה נחשבת בקבלת מעות, ולכך אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת.

מקשה הגמרא על רבי יוחנן. אֵיתִיבֵיהּ ממה ששנינו בנדרים (סג:), הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ הריני נודר קוֹנָם שיאסר עליך בקרבן כל מה שֶׁאַתָּה נֶהֱנֶה לִי אִם אִי אַתָּה נוֹתֵן לִבְנֵי פּוֹר אֶחָד שֶׁל חִטִּין וּשְׁתֵּי חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֲסוּר למודר להנות ממנו עַד שֶׁיִּתֵּן לו החיטים והיין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אַף זֶה – הנודר יָכוֹל לְהַתִּיר אֶת נִדְרוֹ בעצמו, שֶׁלֹּא עַל פִּי התרת חָכָם, וְאוֹמֵר הנודר 'חֲרֵינִי כְּאִילּוּ הִתְקַבַּלְתִּי', והרי זה כמו שקיבל החיטים והיין ומותר למודר להנות ממנו. ומדוע סבר רבי יוחנן, שבמחילת הבעל על המעות שנתחייבה האשה, אינו נחשב כמי שקיבלם, ואין כאן קיום התנאי.

מתרצת הגמרא, הָכִי הַשְׁתָּא – כך צריך לחלק, הָתָם – בדינו של רבי יוחנן לגבי גט המותנה בקבלת מעות מן האשה, כיון שבשעת התנאתו לְצַעוּרֵהּ קָא מְכַוֵּין ולהפסיד אותה מעות. וְכשמחל לה, נמצא שלֹא צִיַּרָהּ ולא נתקיים התנאי. אולם הָכָא – במדיר את חבירו הנאה עד שיתן לבנו חיטים ויין, מִשּׁוּם שרוצה הַרְוָוחָה לבנו הוּא עושה כן, וְאם מחל על כך מוכח שהָא לֹא אִיצְטְרִיךְ – שאין בנו צריך לכך, כיון שיש לו רווחה אף בלי קבלת מעות אלו, ונחשב שנתקיים תנאו.

הַהוּא גַּבְרָא, דְּאָמַר לֵיהּ לַאֲרִיסֵיהּ [הנשכר לעבודת השדה בשכר קבלת חלק מן התבואה] כּוּלֵּי עָלְמָא – כל האריסים בעולם דָּלוּ תְּלַת דְּלָווֹתָא – משקים את השדה שלש השקאות בשנה, וְאָכְלֵי רֵיבָעָא – ובשכר זה נוטלים רבע מן התבואה. אבל אַתְּ – אתה נשכר לי באופן אחר, דְּלִי אַרְבָּעָה וֶאֱכוֹל תֵּילְתָּא – השקה את השדה ארבע פעמים, וטול שליש מן התבואה בשכרך. לְסוֹף – כשהגיע זמן ההשקאה הרביעית אָתָא מֵיטָרָא – ירד גשם ונמצא שאין צורך בהשקאה זו. אָמַר רַב יוֹסֵף, כיון שהרי הָא לֹא דָּלָה אלא שלש פעמים, דינו שיטול רבע כמנהג כולם, שמשקים שלש ונוטלים רבע. וְרַבָּה אָמַר, שכיון שסופו של דבר הָא לֹא אִיצְטְרִיכָא להשקאה רביעית, מזלו גרם שירויח, ויטול שליש כפי שהתנו בתחילה.

מבררת הגמרא, לֵימָא רַב יוֹסֵף דְּאָמַר שיטול רבע כשאר האריסים, סברתו בְּרַבָּנָן, שאם התנה שיחול הגט בתנאי שתתן לו בגד, אין מתקיים התנאי אם תתן לו דמי הבגד, ולכך אף כאן לא מתקיים התנאתו בכך שירדו גשמים, ואינו נוטל אלא רבע. וְרַבָּה דְּאָמַר שנוטל שליש כפי שהתנה עם בעל הבית, סברתו בְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שמתקיים התנאי אף בנתינת דמי הבגד, ולכך אף כאן בירידת הגשמים נתקיים התנאי, ונוטל שליש. שואלת הגמרא, וְתֵיסְבְּרָא לומר שרבה סובר כרבי שמעון בן גמליאל, וְהָא קַיְימָא לַן הִילְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבָּה בכל מקום שנחלק עם רב יוסף, חוץ מבשלשה דברים. [שדה, ענין, ומחצה], ואם כן בנידון זה הלכה כמותו. וְאילו הָכָא – בגט המותנה בנתינת בגד אֵין הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל כמבואר לקמן (עה.), ואם נאמר שסברותיהם שוות נמצאו ההלכות סותרות זו את זו.

מבארת הגמרא, אֶלָּא לְעוֹלָם שניהם סוברים כְּרַבָּנָן. רַב יוֹסֵף סבר כְּרַבָּנָן כמבואר לעיל, וְרַבָּה אָמַר לָךְ, אֲנָא דְּאָמְרִי שהאריס נוטל שלישׁ, אֲפִילּוּ לְשִׁיטַת רַבָּנָן, משום שעַד כָּאן לֹא קָאָמְרִי רַבָּנָן הָתָם שלא נתקיים התנאי אלא אם תתן לו הבגד עצמו, אינו אֶלָּא משום שמן הסתם גירשה מחמת איבה, ומסתבר דְּלְצַעוּרֵהּ קָא מְכַוֵּין בהתנאתו שתתן לו דווקא את הבגד עצמו, ואין דעתו להרויח ממון, ולכך לא נתקיים התנאי על ידי קבלת מעות. אֲבָל הָכָא – לגבי אריס הטעם שהתנה עמו להוסיף השקאה מִשּׁוּם הַרְוָוחָה הוּא, וכיון שירדו גשמים כבר הרויח תועלת זו וְהָא לֹא אִיצְטְרִיךְ להשקאה, לכך הרי תנאו נתקיים.

המשך בעמוד כז

שנינו במשנה 'הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ותתן'. ומבררת הגמרא האם נתינה זו מועלת בעל כרחו.

תְּנַן הָתָם בערכין (לא:), דין תורה שיכול המוכר לגאול את ביתו מן הקונה בתוך שנים עשר חודש. אולם בָּרִאשׁוֹנָה – בתחילה, הקונה בית בעיר חומה הָיָה נִמְצָאן מן המוכר ביום שמלאו שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, שלא יוכל המוכר להשיב לו את המעות, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הבית חָלוּט לוֹ לעולם. הִתְקִין הִלֵּל הַזָּקֵן שֶׁיְּהֵא מוכר הרוצה לגאול את ביתו חוֹלֵשׁ [–זורק] אֶת כָּעוֹתָיו לַלִּשְׁכָּה שהתקין לצורך כך, וְיהֵא שׁוֹבֵר אֶת הַדֶּלֶת של הבית וְנִכְנָם, וְאִימָתִי שֶׁיִּרְצֶה חֲלָה – הקונה, יָבוֹא וְיִטּוֹל אֶת כָּעוֹתָיו מהלשכה. וְאָמַר רָבָא, שמַּתַּקָּנָתוֹ שֶׁל הִלֵּל נִשְׁמַע שאילו בנידון משנתינו, האומר לאשתו חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוז, וְנָתְנָה לוֹ מַדָּעָתוֹ, מְגוֹרֶשֶׁת. אולם אם נתנה לו עַל כּוֹרְחוֹ, אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. שהרי מַדְּאִיצְטְרִיךְ לֵיהּ לְהִלֵּל לְתַקּוֹנֵי למוכר, שיוכל לפדות בִּנְתִינָה בלשכה בְּעַל כּוֹרְחֵיהּ של הקונה, דְּהַוְיָא לָהּ נְתִינָה על ידי כך ונגאל הבית,